

*Prof. dr hab. Andrzej Napiórkowski OSPPE
Dyrektor Instytutu Teologii Fundamentalnej, Ekumenii i Dialogu
Katedra Eklezjologii na Wydziale Teologicznym
Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie*

Recenzja pracy doktorskiej
o. mgra lic. Mirosława L. Kopczewskiego OFM conv

**Teologia oddania Niepokalanej
w życiu i *Pismach* św. Maksymiliana Marii Kolbego**

napisanej pod kierunkiem ojca prof. dra hab. Pawła Warchoła OFM conv
w centrum Studiów Mariologicznych „Kolbianum”
przy Wydziale Teologicznym
Katolickiego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
(Warszawa 2023, stron wydruku komputerowego 247)

1. Temat, cel i metoda pracy

Przedłożona do recenzji rozprawa o. Mirosława Kopczewskiego „Teologia oddania Niepokalanej w życiu i *Pismach* św. Maksymiliana Marii Kolbego” podejmuje tematykę mariologiczno-maryjną. W swoim studium franciszkanin z Niepokalanowa ukazuje bowiem nie tylko stan wiedzy o Najświętszej Maryi Pannie w zakresie Jej tajemnicy Niepokalanego Poczęcia, jaki towarzyszył Maksymilianowi. M. Kolbemu, ale także zajmuje się czcią do Niej. Autor pisze o tym, czym sam żyje, a dodatkowo pragnie tego nauczać. Już w początkowej fazie lektury tego studium widać, że mamy do

czynienia tak z warsztatem naukowym, jak i ze świadectwem. Kopczewski sam zresztą wyznaje, iż pomocą w napisaniu tej pracy były jego comiesięczne duszpasterskie doświadczenia pt. „Oddaj się Maryi” w sanktuarium w Niepokalanowie. Tak oto teoria wyrasta z praktyki, spekulacje teologiczne doznają weryfikacji duszpasterskiej.

Koncentrując się na życiu i dziele o. Maksymiliana M. Kolbego, o. M. Kopczewski dąży do wydobywania głównej idei mariologicznej, jaką jest oddanie się Niepokalanej. Jednak w swojej pracy nie ogranicza się tylko do zgłębienia wiodącej myśli tego Świętego, lecz pragnie wiernych chrześcijan zachęcić do pójścia w jego ślady.

Na s. 9 tak oto opisuje metodę swoich badań: „posłużono się nie tylko metodą analityczną i syntetyczną, ale historyczną, gdyż obecność i działania Maryi w życiu [Kolbego] spowodowały rozwój zainteresowania Jej osobą”. Również szeroko opisuje podstawowe źródła, na których opiera swoje badania: „Źródłem podstawowym niniejszej pracy są *Pisma* o. Kolbego, natomiast źródłem pomocniczym – konferencje, które Święty głosił do franciszkanów w Niepokalanowie, w Grodnie, w Nagasaki, w Rzymie i w Asyżu oraz do współwięźniów w niemieckim obozie koncentracyjnym w Auschwitz. Dla ustalenia faktów z życia Świętego posłużono się niepublikowanymi świadectwami o św. Maksymilianie, zgromadzonymi w Archiwum w Niepokalanowie oraz świadectwami opublikowanymi w dwóch zbiorach [*Świadectwa o życiu i śmierci O. Maksymiliana*, w: AK, s. 331-421; 2) *Widziałem człowieka niezwykłego. Świadectwa więźniów Auschwitz o św. Maksymilianie*, zebrał i opracował R. M. Stachowiak, Niepokalanów 2021]” (s. 10).

Praca jest kompozycją czterech rozdziałów oraz *Spisu Treści, Wykazu Skrótów, Wstępu, Zakończenia* oraz *Bibliografii*. Pierwszy rozdział *Źródła maryjności* obejmuje pięć podstawowych punktów: *Maryjne aspekty życia Polaków w II połowie XIX wieku, Rodzina Kolbów, Zakon Ojców Franciszkanów, Pobyt w Rzymie* oraz *Zakon franciszkański na straży Niepokalanego Poczęcia*. Punkty podstawowe mają swoje rozwinięcia w podpunktach. Wydaje się, że tytuł tego rozdziału nie do końca jest zsynchronizowany z jego zawartością.

Rozdział drugi to *Maryja Niepokalana Matką Boga, Pośredniczką i Królową*. Jest on skonstruowany dość symetrycznie w stosunku do pierwszego, gdyż zawiera podobnie sześć punktów podstawowych, a mianowicie: *Predestynacja Maryi,*

Niepokalanie Poczęta, Macierzyństwo Maryi, Maryja Pośredniczką łask, Królowa i Pani, Zwycięstwa Niepokalanej. Naturalnie, każdy z tych podstawowych punktów drugiego rozdziału rozszerzono na interesujące podpunkty.

Trzeci rozdział - noszący tytuł *Oddanie się Niepokalanej sekretem świętości i ewangelizacji* - składa się z czterech zasadniczych punktów: *Człowiek stworzony na obraz i podobieństwo, Oddanie się Niepokalanej, Istota oddania Niepokalanej, Etapy oddania Niepokalanej w drodze do świętości.* Należy dodać, że autor te cztery wzmiankowane punkty rozwija tematycznie w dodatkowych podpunktach.

Ostatni rozdział nosi tytuł *Apostolat pod znakiem Niepokalanego Poczęcia.* Ta czwarta część pracy podzielona jest na trzy punkty: *Rycerstwo Niepokalanej, Klasztor Niepokalanów, Apostolstwo przez media.* Oczywiście te punkty są rozbudowane o liczne wartościowe podpunkty.

Wartość całej dysertacji podnoszą zazwyczaj odrębne *Zakończenia* (Podsumowania) na końcu każdego rozdziału, gdyż pokazują samodzielność naukową autora oraz odsłaniają jego świadomość kolejnych kroków badawczych. W tym przypadku zostały one sporządzone, ale są dość krótkie i powierzchowne.

Struktura pracy jest przejrzysta i poprawna. Autor „Teologii oddania Niepokalanej w życiu i *Pismach* św. Maksymiliana Marii Kolbego” rzeczywiście bazuje na źródłowej myśli M. Kolbego, co zresztą widać w bibliografii i dość znacząco rozbudowanych przypisach. Stąd praca opiera się nie tyle na wtórnych opracowaniach i komentarzach do dzieł franciszkańskiego Świętego, co jest w tym zakresie pionierska i innowacyjna, dlatego może być punktem wyjścia do dalszych badań. Tym samym odkrywamy pewną formę warsztatu naukowego teologa z Niepokalanowa. Jakkolwiek brakuje niektórych podstawowych pozycji z obszaru polskiej mariologii, jak np. J. Bolewskiego, J. Kumali, B. Kochaniewicza, A. Napiórkowskiego (*Maryja jest piękna; Kościół w Maryi. Maryja w Kościele*), K. Peka czy T. Siudego, którzy pisali o Niepokalanym Poczęciu.

2. Wartościująca ocena rozprawy

W całości rozprawy mamy do czynienia z prezentacją ciągłością idei, która jest konsekwentną rekonstrukcją myśli i działań o. M. M. Kolbego w zakresie jego oddania się Najświętszej Maryi Pannie w tytule *Niepokalanego Poczęcia*. Jednakże niekiedy w tekście spotykamy szereg ogólników, a także skrótów myślowych. W treści dysertacji zjawia się wiele banalnych sformułowań, jak np. na s. 7 „Maksymilian nie był typowym teologiem, zgłębiającym zza biurka tajniki dostępnej wiedzy o Bogu”. W ten sposób osłabienia doznaje twórczy charakter całej pracy. Klasyczny teolog jest właśnie tym, który nie zapomina o służebności swojej teologii wobec sprawy zbawienia ludu Bożego, dlatego nie tylko wykonuje pracę intelektualną, ale też jest zaangażowany duszpastersko.

Studiując nauczanie Magisterium Kościoła po Soborze Watykańskim II, a zwłaszcza VIII rozdział konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* oraz dwie adhortacje Pawła VI *Marialis cultus* i *Signum magnum*, a także encyklikę św. Jana Pawła II *Redemptoris Mater* i jego list apostolski *Rosarium Virginis Mariae*, można odwołać się do czterech głównych podstaw czci Maryi z Nazaretu. Są to: 1. Boże macierzyństwo, 2. współdziałanie w dziele zbawienia, 3. duchowe macierzyństwo, 4. świętość.

W ten kontekst należy wpisać wyraźnie refleksję teologiczną oddania się Niepokalanej. Mamy bowiem do czynienia ze specyficzną koncepcją teologiczną, mimo że wywodzącą się ze starożytnej tradycji chrześcijańskiej. Opiera się ona na tekstach biblijnych, patrystycznych i doktrynalnych. Według tej koncepcji, oddanie się Maryi, czyli Matce Bożej, jest drogą do osiągnięcia duchowego rozwoju i zbawienia. Ta koncepcja opiera się na wierze, że Maryja jest świętą i bezgrzeszną osobą, a jej matczyzna miłość i troska o każdego człowieka, a szczególnie o wierzących, sprawia, że jest Ona pośredniczką między Bogiem a ludźmi. Trzeba tu zaznaczyć, że jest Pośredniczką w doskonałym i jedynym Pośredniku, jaki jest Jezus Chrystus.

Oddanie się Maryi przez Ducha Świętego – co zaznaczał św. Maksymilian Kolbe – ma na celu nawiązanie bliższej relacji z całą Trójcą Świętą, ponieważ Maryja jako najświętsza z ludzi, jest bardziej skuteczną pośredniczką niż pozostali święci i błogosławieni.

W praktyce, oddanie się Maryi wiąże się z wieloma różnymi praktykami religijnymi, o których pisze Kopczewski. Zresztą cześć do Maryi – o czym warto stale przypominać – ma swoje głębokie umocowanie biblijne. Można wskazać pięć miejsc biblijnych, stanowiących rzetelne uwiarygodnienie i umocowanie maryjnej czci, więcej nawet: ta cześć do Najświętszej Maryi Panny jest w ich świetle biblijnym nakazem i obowiązkiem wierzących w Chrystusa. Te miejsca to: Łk 1, 28; 1, 42; 1, 48; 11, 27; Rz 1, 20.

Zaskakują dość naiwne stwierdzenia na tym poziomie pracy naukowej, jak np. „Święty nigdy nie wstydził się swojej prostej i szczerzej miłości do Niepokalanej” na s. 229. I w tym samym akapicie „nie wstydził się tulić figurki Niepokalanej”. Nie bardzo wiadomo, dlaczego miałby się wstydzić... Tego rodzaju wyrażenia na pewno nie tworzą naukowości tej dysertacji, tym bardziej, że pojawiają się liczne powtórzenia, jak np. „Jako misjonarz Japonii o. Maksymilian cieszył się z sakramentu inicjacji chrześcijańskiej przyjmowanej przez nowych wyznawców Chrystusa w tym kraju. Twierdził nawet, że dla jednego ochrzczonego warto było zostawić ojczyznę i podjąć się wielu trudów i wyrzeczeń” – czytamy na s. 231, ale też i w innych miejscach.

Takich powtórzeń jest w tekście więcej. A już szczególnie razi to odnoszenie się do masonerii, które także niepotrzebnie występuje wielokrotnie: s. 44, 48, 65, 103, 129, 133, 164, itd. Szanując kontekst historyczny pierwszej połowy XX wieku, w jakim żył i pracował o. Kolbe, należałoby jednak raz czy drugi odwołać się do soborowego tekstu konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*. Również nie wolno pomijać milczeniem innych dokumentów soborowych, jak np. Deklaracji o wolności religijnej *Dignitatis humane* oraz Deklaracji o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich *Nostra aetate* w odniesieniu do działalności Kolbego w Japonii czy innych krajach. Podniosłoby to twórczy charakter omawianej dysertacji oraz byłoby jej równoczesną aktualizacją. Niestety tekst pracy jest często archaiczny.

Czytelnik długo też może szukać w dysertacji przywołania soborowej nauki o misjach czy zaangażowaniu świeckich (Dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes* i Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*), a przecież były to kwestie priorytetowe dla Świętego z Niepokalanowa. Ten genialny wizjoner zasługuje na to, aby go wciąż odpowiedzialnie aktualizować, zachowując tożsamość z jego nauką

i pobożnością. W niektórych punktach swojego mariologicznego nauczania i maryjnej pobożności dał przecież swoiste podwaliny pod nadchodzący Sobór.

W rozprawie niekiedy występują nie dość dobrane trafnie określenia, np. „biedni grzesznicy” s. 230. Zamiast słowa „sekret świętości i ewangelizacji” na s. 108 można użyć określenia „tajemnica” albo jeszcze lepiej „misterium”. Pewne zastrzeżenia budzi też tytuł czwartego rozdziału na s. 163 „Apostolat pod znakiem”. Czy nie trafniej byłoby opisać apostolat „w świetle” Niepokalanej niż „pod Jej znakiem”?

Trudno zaakceptować też sposoby cytacji, jak np. nauczanie Jana Pawła II jest cytowane wtórnie z książki Weigla (s. 232, przypis 1031). Na s. 244 nazwisko „Weigel” jest niepotrzebnie podkreślone. Są też błędy, np. s. 232 „niepublikowanych” piszemy razem (przymiotnikowo).

Słusznie Kopczewski analizuje tajemnicę Niepokalanej w odniesieniach trynitarnych, pneumatologicznych czy chrystologicznych. Zaskakuje jednak brak odniesienia eklezjologicznego i eklezjalnego. W pracy powinien koniecznie pojawić się punkt wpisujący kwestię oddania się Niepokalanej właśnie w kościelną przestrzeń. A Kościół należałoby oczywiście ująć jako wydarzenie instytucjonalno-duchowe.

Ponadto w pracy brakuje też wątków ekumenicznych. Oczywiście nie wolno przeoczyć faktu, że kiedy w 1941 r. umiera o. Kolbe chrześcijanie niezwiązani ze Stolicą Apostolską są heretykami i schizmatykami w świetle teologii rzymskiej. Niemniej jednak, rozbudowane nabożeństwa do Maryi Dziewicy funkcjonują u chrześcijan Wschodu, a pewne dużo skromniejsze formy Jej czci są obecne też u anglikanów czy innych ewangelików.

Po przeanalizowaniu całej rozprawy doktorskiej o. Kopczewskiego „Teologia oddania Niepokalanej w życiu i *Pismach* św. Maksymiliana Marii Kolbego” recenzent mimo wszystko nie ma wątpliwości, że należy jej się pozytywna ocena zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym. Napisana praca jest dziełem względnie znaczącym, z racji poruszanej problematyki. Jej pozytywną wartość należy widzieć zarówno w warstwie informacyjnej, jak i w uporządkowanym układzie prezentowanych zagadnień. Obie te warstwy pracy wzajemnie się przenikają i harmonijnie łączą.

Jednym z podstawowych walorów tego recenzowanego dzieła, jakie wyszło spod pióra o. Kopczewskiego jest właśnie ogromny ów materiał informacyjny, który został

odpowiednio zebrany, uporządkowany i usystematyzowany według przyjętych kryteriów, aby wykazać oddanie się Najświętszej Maryi Panie przez Maksymiliana Kolbego i jednocześnie zachęcić innych chrześcijan do pójścia w jego ślady.

Inną zaletą tego dzieła jest jego oryginalność i innowacyjność. Wnosi ona bowiem nowe spojrzenie na zagadnienie oddania się Niepokalanej. Kopczewski wykazuje w tym zakresie coś, co dotychczas nie było aż tak szeroko znane.

Nie wolno też pominąć faktu, że osiągnięte wyniki badań recenzowanej dysertacji „Teologia oddania Niepokalanej w życiu i *Pismach* św. Maksymiliana Marii Kolbego” są rzetelne i wiarygodne, stąd stanowią pomost do praktycznego zastosowania. Można mówić o jej przydatności w duszpasterskiej praktyce. Wnosi ona rzeczywistą wartość do mariologii i maryjności.

3. Wniosek końcowy

Uważam, że przedstawiona przez o. mgra lic. L. Kopczewskiego OFM conv „Teologia oddania Niepokalanej w życiu i *Pismach* św. Maksymiliana Marii Kolbego” jest rzetelnym opracowaniem naukowym, pozwalającym zapoznać się z wyjątkowym przesłaniem tego Świętego.

Założenia i cel pracy zostały bez wątpienia osiągnięte. Z formalnego punktu widzenia wyniki i wartość pracy wyraźnie świadczą o dobrym opanowaniu przez autora metody pisania pracy naukowej na poziomie doktorskim. Dysertacja jest napisana na ogół językiem jasnym, klarownym, choć pojawiają się trudności w jej lekturze wynikające niekiedy z niedostatecznego objaśnienia niektórych przestarzałych pojęć teologicznych, funkcjonujących przed Soborem Watykańskim II.

Dlatego też z przekonaniem przedstawiam Radzie Dyscypliny Naukowej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie wniosek o dopuszczenie o. mgra lic. Kopczewskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II
w Krakowie
Wydział Teologiczny
KATEDRA EKLEZJOLOGII
31-002 Kraków, ul. Kanonicza 9

Kierownik Katedry
EKLEZJOLOGII
Andrzej Napiórkowski
o. prof. dr hab. Andrzej Napiórkowski

Kraków, dnia 2023.05.17